

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΟΜΙΛΙΑ

Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα.

[272] α'. Ταῦτα ἀνεκτά; ταῦτα φορητά; Ὑμῖν γὰρ αὐτοῖς καθ' ὑμῶν^α ἐντυχεῖν βούλομαι. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε τοῖς Ἑβραίοις· αὐτοῖς γὰρ καθ' αὐτῶν ἐντυγχάνων ἔλεγε· Λαὸς μου, τί ἐποίησά σοι, καὶ τί ἐλύπησά σε, ἢ τί παρηνώχλησά σοι; ἀποκρίθητί μοι. Καὶ πάλιν· Τί εὔροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα; Τοῦτον δὴ καὶ ἐγὼ μιμήσομαι, καὶ ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς πάλιν· Ταῦτα ἀνεκτά; ταῦτα φορητά; Μετὰ μακροὺς διαύλους λόγων, καὶ τοσαύτην διδασκαλίαν, καταλιπόντες ἡμᾶς τινες, πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἀμιλλητηρίων ἵππων ἠύτομόλησαν, καὶ οὕτως ἐξεβαχχεύθησαν, ὥστε πᾶσαν τὴν πόλιν ἐμπλήσαι βοῆς καὶ κραυγῆς ἀτάκτου, καὶ πολὺν γέλωτα, μᾶλλον δὲ θρῆνον φερούσης. Ἐγὼ οὖν οἶκοι καθήμενος, καὶ τῆς φωνῆς ἀκούων ἐκρηγνυμένης, τῶν κλυδωνιζομένων χαλεπώτερον ἔπασχον. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνοι, τῶν κυμάτων τοῖς τοίχοις τῆς νηὸς προσρηγνυμένων, περὶ τῶν ἐσχάτων κινδυνεύοντες δεδοίχασιν· οὕτω καὶ ἐμοὶ χαλεπώτεροι αἱ κραυγαὶ προσεβήγγυνοντο ἐκεῖναι, καὶ εἰς τὴν γῆν ἔκυπτον καὶ ἐνεκαλυπτόμην· τῶν μὲν ἄνω^β τοιαῦτα ἀσχημονούντων, τῶν δὲ κάτω ἐν μέτρῃ τῇ ἀγορᾷ^γ ἠνιόχους κροτούντων, καὶ χαλεπώτερα ἐκείνων βιώντων. Τί

δὲ ἐροῦμεν; ἢ τί ἀπολογησόμεθα, εἰ ξένος τις ποθεν ἐπιστάς ἐγκαλοῖ καὶ λέγοι· Ταῦτα ἢ πόλις τῶν ἀποστόλων; ταῦτα ἢ τοιοῦτον λαβοῦσα ὑποφήτην^δ; ταῦτα ὁ δῆμος ὁ φιλόχριστος, τὸ θέατρον τὸ ἀπλαστον, τὸ πνευματικόν; Οὐδὲ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἠδέσθητε, ἐν ἧ τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας τοῦ γένους ἡμῶν ἐτελεῖτο· ἀλλ' ἐν παρασκευῇ, ὅτε ὁ Δεσπότης [273] σου ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἐσταυροῦτο, καὶ θυσία τοιαύτη προσεφέρετο, καὶ παράδεισος ἠνοίγετο, καὶ ληστής εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανήγετο πατρίδα, κατάρρα^ε ἐλύετο, καὶ ἀμαρτία ἠφανίζετο, καὶ ὁ χρόνιος ἀνηρεῖτο πόλεμος, καὶ Θεοῦ καταλλαγή πρὸς ἀνθρώπους ἐγένετο, καὶ πάντα μετεβρύθμιζετο· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἠνίκα νηστεύειν^ς καὶ δοξολογεῖν^ς ἔδει, καὶ εὐχαριστηρίους εὐχὰς ὑπὲρ τῶν τῆς οἰκουμένης ἀγαθῶν ἀναπέμπειν τῷ ταῦτα ποιήσαντι· τότε σὺ καταλιπὼν ἐκκλησίαν καὶ θυσίαν πνευματικὴν, καὶ ἀδελφῶν σύλλογον, καὶ νηστείας τὸ σεμνόν, αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν θεωρίαν ἀπηνέχθης ἐκείνην; Ταῦτα ἀνεκτά; ταῦτα φορητά; Οὐ γὰρ παύσομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων, καὶ τὴν ὀδύνην ἐμαυτοῦ ταύτῃ παραμυθούμενος, τὸ [1. τῷ] μὴ πιέζειν αὐτὴν τῇ σιγῇ, ἀλλ' εἰς μέσον ἐκφέρειν,

^α Addidimus ἐντυχεῖν, e cod. Vaticano. Edit.

^β Honestiores atque Imperator ipse in Circo (ἵπποδρόμῳ) sedebant in loco edito.

^γ Ἀγορὰν nunc videtur appellare *circumsusam extra cancellos Circi plebis multitudinem*: nam ludī Circenses in Circo, non in foro habebantur: ἀγορὰν autem non tantum de loco seu foro, sed etiam de congregato populo dici, notum est.

^δ Eustath. ad Homer. p. 1037, l. 62: ὑποφῆται δὲ, ὡς ὑποφητεύοντες προφητεύοντι τῷ ἐκεῖσε Δίῳ. Proprie ergo est, ut ita dicam, ὑποπροφήτης.

^ε Haud dubie scribendum, καὶ κατάρρα. Etenim πολυσύνδετος est oratio.

^ς Jejunium quadragesimale intelligit.

^ς Δοξολογεῖν dedimus cum Coisl. Monif. ὁμολογεῖν. Edit.

καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ὑμετέρων τιθέναι. Πῶς δυνασόμεθα τὸν Θεὸν λοιπὸν ἴλεω ποιῆσαι; πῶς καταλλάξαι ὀργιζόμενον; Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐπομβρία καὶ ὑετὸς κατεβρήγγυτο πάντα παρασύρων, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στόματος^α, ὡς εἰπεῖν, τὴν τράπεζαν τῶν γηπόνων ἀφαρπάξων, στάχτας κομῶντας κατακλίνων, τὰ ἄλλα ἅπαντα τῇ πλεονεξίᾳ τῆς ὑγρᾶς κατασῆπων οὐσίας· λιτανεῖται καὶ ἰκτεηρίαί, καὶ πᾶσα ἡμῶν ἡ πόλις ὡσπερ χεῖμαφρός ἐπὶ τοὺς τόπους τῶν ἀποστόλων ἔτρεχε, καὶ συνηγούρους ἐλαμβάνομεν τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, τὴν ξυνωρίδα τῶν ἀποστόλων^β, Παῦλον καὶ Τιμόθεον. Μετ' ἐκεῖνα, τῆς ὀργῆς λυθείσης, καὶ πέλαγος περάσαντες, καὶ κυμάτων κατατολμήσαντες, ἐπὶ τοὺς κορυφαίους ἔτρέχομεν, τὸν Πέτρον τὴν κρηπίδα τῆς πίστεως, τὸν Παῦλον τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, πανήγυριν ἐπιτελοῦντες πνευματικὴν, καὶ^γ τοὺς ἄθλους αὐτῶν ἀνακηρύττοντες, τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας τὰς κατὰ τῶν δαιμόνων. Καὶ οὔτε τῷ φόβῳ τῶν γινομένων^δ καταπλαγέντες, οὔτε τῷ μεγέθει τῶν κατορθωμάτων τῶν ἀποστολικῶν^ε παιδευθέντες, ἀθρόον οὕτω μιᾶς μεταξὺ γενομένης ἡμέρας, σκιρτᾶς καὶ βοᾶς, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν αἰχμάλωτον ὑπὸ τῶν παθῶν παρασυρομένην περιορῶν; Εἰ δὲ ἐβούλου δρόμον ἀλόγων ὄρᾶν, τίνας ἔνεκεν οὐκ ἔξευξας τὰ ἄλογα ἐν σοὶ πάθη, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ ἐπέθηκας αὐτοῖς τὸν τῆς φιλοσοφίας ζυγόν, τὸν χρηστὸν καὶ κοῦφον, καὶ ἐπέστηξας αὐτοῖς λογισμὸν ὀρθόν, καὶ πρὸς τὸ βραβεῖον ἤλασας τῆς ἀνω κλήσεως, οὐκ ἀπὸ μύσους εἰς μύσους, ἀλλ' ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τρέχων; Τοῦτο γὰρ τῆς ἰπποδρομίας τὸ εἶδος μετὰ τῆς ἡδονῆς πολλὴν ἔχει τὴν ὠφέλειαν. Ἄλλ' ἀφείς τὰ κατὰ σαυτὸν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε φέρεσθαι, ὑπὲρ τῆς ἐτέρων νίκης ἐκάθου^ι, ἡμέραν τοσαύτην εἰκῆ καὶ μάτην καὶ ἐπὶ κακῶν δαπανῶν.

β'. [274] Ἡ οὐκ οἴσθα ὅτι καθάπερ ἡμεῖς ἀργύριον τοῖς οἰκέταις τοῖς ἡμετέροις ἐγχειρίζοντες, εὐθύνας αὐτοῦς καὶ μέχρι ἐνὸς ἀπαιτοῦμεν ὀβολοῦ· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας ἀπαιτήσει λόγον ἡμᾶς, πῶς ἐκάστην ἡμέραν ἐδαπανήσαμεν; Τί οὖν ἐροῦμεν; τί δὲ ἀπολογησόμεθα, ὅταν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπαιτώμεθα εὐθύνας; Ἡλῖος ἀνέτειλε διὰ σέ, καὶ σελήνη τὴν νύκτα ἐφώτισε, καὶ ποικίλος ἀστέρων ἀνέλαμψε χορός· ἔπνευσαν ἄνεμοι διὰ σέ, ἔδραμον ποταμοί· σπέρματα ἐβλάστησαν διὰ σέ, καὶ φυτὰ ἀνεδόθη, καὶ τῆς φύσεως ὁ δρόμος τὴν οἰκειάν ἐτήρησε τάξιν, καὶ ἡμέρα ἐφάνη καὶ

νύξ παρήλθε^β· καὶ ταῦτα πάντα γέγονε διὰ σέ· σὺ δὲ τῶν κτισμάτων σοὶ διακονουμένων, τοῦ διαδόλου τὴν ἐπιθυμίαν πληροῖς; Καὶ τοσοῦτον παρὰ τοῦ Θεοῦ μισθωσάμενος οἶκον, τὸν κόσμον λέγω τοῦτον, οὐκ ἀπέδωκας τὸν μισθόν. Καὶ οὐκ ἤρκεσε τῇ προτέρᾳ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν, ὅτε ἀναπαῦσαι μικρὸν ἐχρῆν ἀπὸ τῆς ἐγγινομένης κακίας, ἐπὶ θέατρα πάλιν ἀνέβαινες, ἀπὸ καπνοῦ εἰς πῦρ τρέχων, εἰς ἕτερον βάραθρον καθεῖς ἑαυτὸν χαλεπώτερον. Γέροντες πολιὰς κατήσχυνον, καὶ νέοι τὴν νεότητά κατακρήμνιζον, καὶ πατέρες παιδας ἀνῆγον, ἐκ προσιμίων τὴν ἀπειρόκακον ἡλικίαν εἰς τὰ τῆς πονηρίας ἐμβιδάζοντες βάραθρα, ὥστε οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι παιδοκτόνους ἀντὶ πατέρων τοὺς τοιοῦτους ἀποκαλῶν, καὶ τῇ^β κακίᾳ τὴν ψυχὴν ἀπολλύντας τῶν τεχθέντων. Καὶ ποῖα κακία; φησί. Διὰ γὰρ τοῦτο ὀδυνῶμαι, ὅτι καὶ νοσῶν, οὐκ οἶδας ὅτι νοσεῖς, ἵνα καὶ τὸν ἰατρὸν ἐπιζητήσης. Μοιχείας ἐγένου πεπληρωμένος, καὶ ἐρωτᾶς, ποῖα κακία; ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν; Τί οὖν ἐὰν μὴ ἐμβλέψω, φησί, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι; Καὶ πῶς δυνήσῃ με πείσαι; Ὁ γὰρ τοῦ θεωρῆσαι μὴ κρατῶν, ἀλλὰ τοσαύτην σπουδῆν ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου^ι τιθέμενος, πῶς μετὰ τὸ θεωρῆσαι δυνήσῃ μένειν ἀκηλίδωτος; Μὴ γὰρ λίθος σοὶ τὸ σῶμα; μὴ γὰρ σίδηρος; Σάρκα περίκεισαι, σάρκα ἀνθρωπίνην, ἥτις χόρτου χαλεπώτερον^ι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀνάπτεται.

Καὶ τί λέγω τὸ θέατρον; Ἐν ἀγορᾷ πολλάκις ἐὰν ἀπαντήσωμεν γυναικὶ, θορυβοῦμεθα· σὺ δὲ ἀνω καθήμενος, ὅπου τοσαύτη πρὸς ἀσχημοσύνην παράκλησις, ὀρῶν γυναικα πόρνην γυμνῆ τῇ κεφαλῇ μετὰ πολλῆς τῆς ἀναισχυντίας εἰσιούσαν, χρυσᾶ περιβεβλημένην ἱμάτια, μαλακιζομένην, θρυπτομένην^κ, ἄσματα ἄδουσαν πορνικὰ, κατακεκλασμένα μέλη, αἰσχροῦ προῖεμένην ῥήματα, ἀσχημονοῦσαν τοιοῦτα, ἅπερ ὁ θεωρήσας ἂν εἰς ἔννοιαν λάβῃς, κάτω κύπτεις· τολμᾶς εἰπεῖν ὡς οὐδὲν πάσχεις^ι ἀνθρώπινον; Μὴ γὰρ λίθος σοὶ τὸ σῶμα; μὴ γὰρ σίδηρος; Οὐ γὰρ παραιτήσομαι· πάλιν τὰ αὐτὰ εἰπεῖν. Μὴ γὰρ τῶν μεγάλων καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἐκείνων, οἳ ἀπὸ φιλῆς ὀψεως κατηνέχθησαν, [275] φιλοσοφώτερος σὺ εἶ; Οὐκ ἤκουσας τί φησιν ὁ Σολομών· Περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθρώπων πυρός, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει; Ἀποδήσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; Οὕτως ὁ εἰσιὼν εἰς γυναικα ἀλλοτρίαν^μ. Εἰ γὰρ καὶ μὴ συνεπλάκῃς τῇ πόρνῃ, ἀλλὰ τῇ ἐπιθυμίᾳ

^α Secundum istud proverbium: πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χεῖλος ἄκρου.

^β Συνωρίς νοτεῖ primo curram, cui juncti sunt duo equi; secundo par equorum invicem junctorum; tertio quodlibet par, quodlibet conjugium.

^γ Καὶ rectius abesset.

^δ Imo γενομένων. Intelligit enim inundationem imbrum, quæ jam cessaverat.

^ε Κατορθώματα ἀποστολικά nunc appellat auxilium, latum ab apostolis, post supplicationes publicas.

^ι Ἐκάθου. Supple θεατῆς, vel καιτῆς, nisi substituere malis ἐκῆδου.

^β Παρελθεῖν hic non est pertransire, sed prodire. Loquitur enim de creatione.

^β Malim, τοὺς τῆ.

^ι Intellige, πράγματος, id est τοῦ θεωρῆσαι.

^ι Sententia postulat ut εὐκολώτερον legatur, aut, quod lenius est, οὐ post χόρτου addatur.

^κ Hesych. : Θρύπτεται· μαλακίζεται, τρυφᾶ, στρηνιζῆ, κλάται.

^ι Malim, πάσχεις· nec enim opus est conjunctivo.

^μ Septuaginta: πρὸς γυναικα ὑπανδρον, quod eodem redit.

culum abductus es? Hæccine ferenda? hæccine toleranda? Neque enim finem faciam hæc sæpe dicendi, doloremque meum sic leniendi, ut ne illum silentio premam, sed in medium afferam, et ob oculos vestros ponam. Quomodo poterimus deinceps Deum propitium reddere? quomodo iratum nobis reconciliare? Ante tres dies (a) irrumpente pluvia ingenti, atque omnia secum trahente, et ab ore, ut ita dicam, agricolarum mensam rapiente, comatas spicas dejiciente, cæteraque omnia per humidæ materiæ copiam devastante, litanix (b) et supplicationes fuere, totaque civitas nostra quasi torrens ad loca apostolorum currebat: advocatosque implorabamus sanctum Petrum et beatum Andream, par illud apostolorum (c), Paulum item et Timotheum. Post hæc vero, cum ira sedata esset, audacter trajectis pelago fluctibusque, ad coryphæos accurrimus (d), Petrum fundamentum fidei, et Paulum vas electionis, festum celebrantes spirituale, eorumque certamina prædicantes, tropæa victoriasque contra dæmonas. At tu neque formidine gestarum rerum deterritus, neque magnitudine apostolicorum gestorum eruditus, ita confestim, uno tantum interposito die, exsilis, clamas, animam tuam pravis affectibus in captivitatem abductam et dejectam contemptum aspicias? Quod si volebas brutorum cursum spectare, quare non junxisti brutos animi tui affectus, iram et concupiscentiam? cur non imposuisti eis philosophix jugum suave illud et leve? cur non aurigam rectam

(a) Hinc aliquid emergit difficultatis. Vide Monitum supra. *Montefalconius*. Equidem credo hanc homiliam habitam esse Sabbato ante Pascha, quo die theatrum illi frequentabant. rationes ita inii. Die Veneris ante Pascha in Circo fuerunt; inter hos ludos autem et inter istam inundationem unus dies intercessit: ergo die Mercurii fuit inundatio. Die Sabbati adierunt theatra: hoc ipso die habuit concionem. Ergo quarto die post calamitatem. Vide tamen, quæ supra monui ante hanc homiliam ad *Montefalconii* animadversionem.

(b) *Litanix* processiones erant cum supplicationibus, vel ad Deum placandum in adversis casibus, vel ad gratias ipsi agendas pro acceptis beneficiis: *Litania est supplicatio communis ad Deum, sive propter iram nobis illatam, sive ad gratias agendum pro bonis collatis*, inquit *Symeon Thessalonicensis* in Opusc. contra hæreses. *Litanix* quoque apud Latinos mediæ ævi processiones sæpe significant. *Ibid.*, in *loca apostolorum*, in ecclesiam nempe SS. Apostolorum, de qua modo dicebamus; ubi specialim Petrus, Apostolorum princeps, et Andreas, Byzantiæ Ecclesiæ fundator et frater Petri, itemque Paulus et Timotheus in advocatos compellantur. Hinc Bosporum trajectiunt Constantinopolitani supplicandi causa, Chrysostomo episcopo duce, ad ecclesiam SS. Petri et Pauli e regione Constantinopolis trans Bosporum sitam. Hic observes velim, invocationem sanctorum frequentatam, et intercessionem creditam fuisse quarto sæculo, contra quam effutiunt hæretici. Id quod passim apud Chrysostomum observatur.

(c) Ita hic appellantur Paulus et Timotheus, quod Timotheus discipulus fere nunquam a latere Pauli præceptoris recessit.

(d) Ex his colligit *Montefalconius*, Constantinopolitanos, comite Chrysostomo, mare trajecisse. Sed in ipsa urbe erat etiam templum Petri et Pauli. Id didici ex Codice, quem in secunda parte meæ N. Testamenti Editionis appellavi a. Ex eodem cognovi, factas esse processiones ad istud templum. Sed iste Codex nunc non erat ad manus. Vide ipsum *Montefalcon.* superius nota (a), col. 264. Jam cum Chrysostomus vehementer amet tropicam dictionem, credo hæc *audacter trajectis pelago fluctibusque*, accipienda esse de calamitate illa feliciter superata. *Coryphæus* proprie est *dux chori*, deinde omnino *dux, princeps, excellens*. Frequenter autem vel Petrus solus *Coryphæus apostolorum*, vel Petrus et Paulus *Coryphæi apostolorum* appellantur, *principes apostolorum*.

rationem imposuisti eis, nec cucurristi ad bravium supernæ vocationis, non a scelere in scelus (a), sed a terra in cælum cursum dirigens? Nam cursus huiusmodi genus cum voluptate multam conjunctam habet utilitatem. Verum negotiis tuis temerario et fortuito casui relictis, de aliorum victoria sollicitus sedebas, diem tantum frustra et temere, imo in rem malam insumens.

2. An ignoras quemadmodum nos cum argentum domesticis nostris tradimus, rationem ab eis expetimus ad usque unum obolum: ita Deum dierum vitæ nostræ rationem a nobis expetiturum esse, nempe qua ratione unumquemque diem transegimus? Quid ergo dicemus? quam excusationem afferemus, quando diei illius rationes exposcentur? Propter te sol ortus est, luna noctem illuminavit, varius stellarum chorus effulsit; propter te flaverunt venti, et fluvii manarunt; propter te semina germinarunt, plantæ creverunt, naturæ cursus ordinem tenuit suum, dies apparuit, noxque pertransiit: hæcque omnia propter te facta sunt: tu vero rebus creatis tibi ministrantibus, diaboli optatum imples? Et cum tantam a Deo domum, hunc videlicet mundum, mercede conduxeris, mercedem non solvisti. Nec tibi satis fuit priore die (b) id egisse, etiam insequenti, cum a nequitia pristina paulum quiescere oportuisset, ad theatra iterum conscendisti, a fumo currens ad ignem, teque in aliud deterius barathrum conjecisti (c). Senes canos suos dehonestabant, adolescentes juventutem suam præcipitabant, patres filios suos eo adducebant, jam a principio ætatem nequitix expertem in improbitatis barathra inducentes, ita ut non aberret quispiam, si illos, non patres, sed filiorum interfectores appellet, qui nequitia sua animam liberorum in exitum impellant. Ecqua nequitia? inquires. Ideo certe lugeo, quia dum morbo laboras, ægrotare te non nosti, ut medicum quæras. Adulterio plenus evasisti, et interrogas, quæ nequitia (d)? Annon audisti Christum dicentem: *Qui respicit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam (Matth. 5. 28)*? Quid ergo, inquires, si non respiciam ad concupiscendum? Et quomodo id mihi persuadere poteris? Nam qui ab aspectu non temperat (e); imo qui tanto studio ad id incumbit, quomodo post aspectum poterit a labe purus remanere? An lapis corpus tuum? an ferrum? Carne circumdatus es, carne, inquam, humana, quæ velocius quam fœnum a concupiscentia incenditur.

Scortorum in theatris impudici gestus. — Ecquid theatrum memoro? In foro sæpe si mulieri occur-

(a) Id est, ut mox apparebit, e Circo ad theatrum.

(b) *Prior dies* est dies Veneris ante Pascha. Eo die fuerant in Circo: die proximo Sabbati ante Pascha adierant theatrum.

(c) In Græco, *κατέβη*, hoc est proprie, *demisisti*. Mox enim docet, theatrum pejus esse Circo. Bene autem dixit, demittere se in barathrum, tanquam in locum profundum.

(d) His prorsus similia habet l. IV, Rom. 3 de Davide et saule, col. 695, iisdem sæpe verbis. *Montefalconius*.

(e) In Græco, *τοῦ θεωρησάου μη κρατῆν*, quæ hunc sensum exhibent, *qui se a spectaculis non potest cohibere*.

ramus, perturbamur: tu vero superne sedens, ubi tantum est ad turpitudinem incitamentum, vides mulierem (a) nudo capite cum impudentia magna intrantem, aureis indutam vestimentis, delicato mollique gestu utentem, cantica meretricia canentem, carmina lubrica, turpia verba proferentem, tamque turpiter agentem, quam tu potes qui vides in mente concipere, tu te inclinas ut respicias, et audes dicere te nihil humanum pati? Num corpus tuum lapis, num ferrum est? Neque enim eadem repetere gravabor. Numquid tu majore philosophia instructus es, quam magni illi ac strenui viri, qui per simplicem aspectum prostrati sunt? Annon audisti Salomonem dicentem: *Ambulabit quis super carbones ignis, et pedes non comburet? Ligabit quis ignem in sinu, et vestimenta non incendet? Sic qui ingreditur ad mulierem alienam (Prov. 6. 28. 27. et 29).* Etsi enim cum meretrice non coivisti, at concupiscentia cum illa copulatus es, et animo peccatum perpetrasti. Neque tantum illo tempore, verum etiam soluto theatro, postquam illa discessit, ejus imago in mente tua insidet, verba, habitus, aspectus, incessus, elegantia (b), membra meretricia (c); ac sexcentis acceptis vulneribus discedis. Annon inde domorum subversiones? annon inde continentiae perniciēs? annon inde connubiorum divortia? annon inde lites et jurgia? annon inde molestiae et tædia nulla ratione fulta? Postquam enim illa repletus redisti captivus, tibi uxor injuendior et deformior videtur, et liberi importuniores, et famuli onerosi, domus fastidio est, solitæque curæ ad domestica necessariaque negotia gerenda molestæ: ac quisquis accedit oneri tibi atque importunus est.

3. In causa autem illud est, quod non solus domum redeas, sed meretricem tecum ducas: non palam, non aperte; id quod sane tolerabilius esset; nam uxor illam cito depelleret: sed in animo, in conscientia insidentem, et Babylonicam flammam intus accendentem; imo graviorem: non enim stupa, naphtha et pix, sed quæ supra diximus, esca illius ignis sunt, et omnia sus deque vertunt. Ac quemadmodum ii qui feбри laborant, etsi nullam eos qui sibi ministrant criminandi causam habeant, ob morbi vim importuni omnibus sunt, alimenta repellunt, medicos male accipiunt (d), familiaribus irascuntur, contra famulos rabie feruntur: sic qui hoc gravi morbo tenentur, inquieti sunt, indignantur, semper illam præ oculis habentes. O res indignissimas! Lupus, leo, cæteræque feræ sagittis impetitæ fugiunt venatorem: homo autem ratione præditus, vulneratus, eam quæ ipsum vulneravit sequitur, ita ut longe gravius telum excipiat, et in vulnere sibi placeat; quod est omnium acerbissimum, morbumque insanabilem efficit. Nam

qui ulcus non odit, neque ab eo liberari cupit, quomodo medicum quærat? Ideo dolore afficior, ideo discrucior, quia tanta accepta perniciē inde disceditis, et propter exiguam voluptatem perpetuum fertis dolorem. Etenim ante gehennam et supplicium hic extremas a vobis pœnas exposcitis. Annon hoc, die mihi, extremum supplicium est, talem concupiscentiam alere, perpetuo uri, et fornacem absurdi amoris ubique circumferre, necnon conscientiae accusationem? Quomodo ad limina illa sacra accedes? quomodo tanges caelestem mensam? Quomodo sermones de continentia auditurus es, ulceribus plenus tantisque vulneribus, animumque habens huic morbo servientem? Ecquid opus est alia dicere? Ex iis quæ nunc apud nos aguntur licet animi dolorem perspicere. Jam enim video quosdam, qui dum hæc loquor, frontes sibi percutiunt, multamque vobis gratiam habeo, quod populus sitis commiseratione plenus. Puto autem multos fortasse eorum qui nihil peccarunt id agere, dolentes de fratrum vulneribus. Propterea doleo et discrucior, quod talem gregem diabolus pessumdet. Verum si volueritis, cito illi ingressum obstruemus. Quomodo et qua ratione? Si infirmos bona valetudine esse videamus: si doctrinæ retia expandentes circumeamus quæsitum eos qui a feris capti sunt, et ex ipsis leonis faucibus eos abstrahamus. Ne mihi dicas: Pauci sunt ii qui a grege sunt avulsi. Etiam si decem tantum fuerint, non parvum hinc detrimentum: etiam si quinque, vel duo, vel unus. Quandoquidem etiam pastor ille, ideo relictis nonaginta novem ovibus, ad unam cucurrit, nec rediit donec illam reduceret, et claudicantem centum ovium numerum, per restitutionem ejus, quæ erraverat, complevit (Matth. 18. 12). Ne dicas, unum tantum esse: sed cogita, esse animam, propter quam visibilia omnia facta sunt; propter quam leges, supplicia, statuta sexcentaque miracula patrata, diversæque Dei operationes; propter quam nec Unigenito suo pepercit. Cogita quantum pro uno sit pretium solutum, ac ne parvipendas ejus salutem, sed discedens nobis reduc illum, suade illi ne in paria incidat, et sufficientem habemus defensionem. Sin nec nos consulentes, nec vos hortantes ferat, potestate demum utar ea, quam Deus nobis dedit non ad destructionem, sed ad ædificationem.

4. Ideo prædico, et perspicua voce clamo: Si quis post hanc cohortationem atque doctrinam, ad iniquam theatrorum perniciem defecerit, non illum intra hæc septa (a) recipiam, non administrabo ei mysteria, non permittam ut sacram mensam attingat; sed quemadmodum pastores oves scabie plenas a sanis sequestrant, ne cæteris morbum communicent: ita et ego faciam. Nam si quondam leprosus extra castra sedere jubebatur, atque etiam si rex esset, cum diademate ejiciebatur; multo magis nos eum qui ani-

(a) In Græco, κέρας, hoc est, meretricem. Sic theatrales reginas appellat Chrysostomus. Mox, *nudo capite*; id enim olim indecorum habebatur.

(b) In Græco, ὁ ῥυθμός, ἢ διάκρισις, *rhythmus, elegantia*, sive *rhythmus* intelligatur de cantu, sive de saltatione.

(c) Verba Græca, μέλη πορνικά, licet etiam interpretari, *meretriciæ cantiones*.

(d) In Græco, ἀκρίβοντες, quæ vox melius redderetur, *accusant, reprehendunt*.

(a) Hoc quid sit, ipse mox explicat: intelligit enim locum in ecclesia septum, vel ubi erant auditores, vel que intrabant sacræ cœnæ causa: *mysteria* enim sacram cœnam appellat.

συνεγένου, καὶ τῇ γνώμῃ τὴν ἀμαρτίαν εἰργάσω. Καὶ οὐδὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ θεάτρου λυθέντος, ἀπελθούσης αὐτῆς, τὸ εἶδωλον ἐκείνης ἐναπόκειται σου τῇ ψυχῇ, τὰ ῥήματα, τὰ σχήματα, τὰ βλέμματα, ἡ βάδις, ὁ ῥυθμὸς, ἡ διάκρισις ^α, τὰ μέλη τὰ πορνικά, καὶ μυρία τραύματα λαθῶν ἀναχωρεῖς. Οὐκ ἐντεῦθεν οἰκων ἀνατροπαί; οὐκ ἐντεῦθεν σωφροσύνης ἀπίωσις; οὐκ ἐντεῦθεν γάμων διαιρέσεις; οὐκ ἐντεῦθεν πόλεμοι καὶ μάχαι; οὐκ ἐντεῦθεν ἀηδίαὶ λόγον οὐκ ἔχουσαι; Ἐπειδὴν γὰρ ἐμπλήσθεις ταύτης ^β ἀνέλθης γενόμενος ἀλχμάλωτος, καὶ ἡ γυνή σου ἀηδεστέρα φαίνεται, καὶ τὰ παιδιά φορτικώτερα, καὶ οἱ οἰκέται ἐπαχθεῖς, καὶ ἡ οἰκία περιττή, καὶ αἱ συνήθειαι φροντίδες ἐνοχλεῖν δοκοῦσι πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν δεόντων πραγμάτων, καὶ ἕκαστος προσιῶν φορτικὸς καὶ ἐπαχθής.

γ'. Τὸ δὲ αἷτιον, οὐκ ἀνέρχῃ μόνος εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν πόρνην ἔχων μετὰ σεαυτοῦ, οὐ φανερώς καὶ δῆλως ^α ἀνιοῦσαν· ὅπερ ἦν κουφότερον· ταχέως γὰρ ἂν ἐξήλασεν ἡ γυνή· ἀλλὰ τῇ γνώμῃ, καὶ τῷ συνειδότι ἐγκαθημένῃ, καὶ ἀνάπτουσαν ἐνδον τὴν Βαβυλωνίαν κάμινον, μᾶλλον δὲ πολλῶ χαλεπωτέραν· οὐ γὰρ στυππίον καὶ νάφθα καὶ πίσσα, ἀλλὰ τὰ εἰρημένα ^α τροφή τῷ πυρὶ γίνεται, καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω. Καὶ καθάπερ οἱ πυρέττοντες, οὐδὲν ἔχοντες ἐγκαλεῖν τοῖς διακονουμένοις, διὰ τὴν τοῦ νοσήματος κακίαν δυσάρεστοι πρὸς πάντας εἰσὶ, σιτία διακρουόμενοι, καὶ ἰατροὺς κακίζοντες, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους ἀγανακτοῦντες, καὶ κατὰ τῶν διακονούντων λυτῶντες· οὕτω δὲ καὶ οἱ τὴν χαλεπὴν νόσον ταύτην νοσοῦντες, ἀλλοιοῦσι ^α, δυσχεραίνουσι, πάντοτε ἐκείνην βλέποντες. Ὡ χαλεπῶν πραγμάτων. Λύκος μὲν καὶ λέων, καὶ τὰ λοιπὰ θηρία τοξευόμενα φεύγει τὸν κυνηγέτην· ἄνθρωπος δὲ ὁ λογιώτατος τρωθεῖς, περιδιώκει τὴν τρώσασαν, ὥστε πολλῶ χαλεπώτερον βέλος λαβεῖν, καὶ ἐνηδυπαθεῖν τῷ τραύματι· ὅπερ δὴ πάντων ἐστὶ πικρότατον, καὶ τὴν νόσον ἀνίατον ἐργάζεται. Ὁ γὰρ μὴ μισῶν τὸ ἔλκος, μηδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος, πῶς ἂν ἐπιζητήσῃς τὸν ἰατρόν; Διὰ ταῦτα ὀδυνῶμαι καὶ διακόπτομαι, ὅτι τοσαύτην λύμην λαμβάνοντες, ἐκεῖθεν κατέρχεσθε, καὶ διὰ μικρὰν ἡδονὴν διηνεκῇ τὴν ὀδύνην ὑπάμενετε. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῆς γενένης καὶ τῆς κολάσεως ^α ἐνταῦθα τὴν ἐσχάτην ἑαυτοῦς ἀπαιτεῖτε δίκην. Ἡ οὐκ ἐσχάτης τιμωρίας, εἰπέ μοι, ἐπιθυμίαν τοιαύτην τρέφειν, καὶ διηνεκῶς ἐμπίπρασθαι, καὶ κάμινον ἔρωτος ἀτόπου πανταχοῦ περιφέρειν, καὶ συνειδότος κατηγορίαν; Πῶς γὰρ ἐπιθήσῃ τῶν προθύρων ἐκείνων τῶν ἱερῶν; [276] πῶς ἄψῃ τῆς οὐρανίου τραπέζης ^β; πῶς δὲ ἀκούσεις τὸν περὶ σωφροσύνης λόγον, ἐλκῶν γέμων καὶ τραυμά-

^α Forte hic intelligitur ἡ διάκρισις τῶν φθόγγων, *distinctio vocum*.

^β Intellige ex superioribus, τῆς πόρνης.

^γ Rarius hoc adverbium occurrit.

^δ Intelligit ea, de quibus paulo ante dixerat : τὰ ῥήματα, τὰ σχήματα, κ. τ. λ.

^ε Interpretes, inquieti sunt. Ergo ἀλύουσι legerit, quod et mihi probatur, id est, ἀστατοῦσι, δυσφοροῦσιν, ἀγωνιῶσι. Nam ἀλλοιοῦν non dicitur ἀμεταβάτως.

^ζ Forte καὶ τῆς ἐκεῖ κολάσεως. Mox enim opponitur ἐνταῦθα.

^η De sacra cena loquitur; οὐράνιος autem dixit fortasse ex Jo 6, 51 : ὁ ἄρτος—ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς.

των τοσούτων, καὶ τὴν διάνοιαν ἔχων τῷ πάθει δουλεύουσαν; Καὶ τί δεῖ τὰ ἄλλα λέγειν; Ἀπὸ τῶν νῦν παρ' ἡμῶν ^α γινομένων ἔξεστι τῆς διανοίας ἰδεῖν τὴν ὀδύνην. Νῦν γοῦν ὁρῶ μεταξὺ τῶν λόγων τούτων τὰ μέτωπα τύπτοντας, καὶ πολλὴν ὑμῖν ἔχω χάριν, ὅτι δῆμος οὕτως ἐστὲ εὐσπλαγχνος. Τάχα δὲ οἶμαι ^α πολλοὺς τῶν μηδὲν ἡμαρτηκότων ταῦτα ποιεῖν, ἀλγοῦντας ὑπὲρ τῶν ἀδελφικῶν τραυμάτων. Διὰ τοῦτο ὀδυνῶμαι καὶ κόπτομαι, ὅτι τοιαύτην ἀγέλην ὁ διάβολος λυμαίνεται. Ἄλλ' εἰ βουληθεῖτε, ταχέως αὐτοῦ τὴν εἴσοδον ἀποφράξομεν. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Εἰ τοὺς νοσοῦντας ὑγιαίνοντας ἰδοῖμεν· εἰ τὰ δίκτυα τῆς διδασκαλίας ἀπλώσαντες περιέλθοιμεν τοὺς θηριαλώτους ζητοῦντες, καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ λέοντος τῆς φάρυγγος αὐτοὺς ἐξαρπάσοιμεν. Μὴ γὰρ μοι λέγε· Ὁλίγοι εἰσὶνοὶ ἀποβουκολισθέντες. Κἂν δέκα μόνον ᾧσιν, οὐχ ἡ τυχοῦσα ζημία· κἂν πέντε, κἂν δύο, κἂν εἷς. Ἐπεὶ καὶ ὁ ποιμὴν ἐκεῖνος τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα διὰ τοῦτο καταλιπὼν πρόβατα, ἐπὶ τὸ ἐν ἔτρεχε, καὶ οὐκ ἐπανῆλθεν ἕως πάλιν αὐτὸ ἐπανήγαγε, καὶ τὸν τῶν ἑκατὸν ἀριθμὸν χωλεύοντα δι' ἐκείνου τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πλανηθέντος ἐπλήρωσε. Μὴ λέγε, ὅτι εἷς ἐστὶν· ἀλλ' ἐννόησον, ὅτι ψυχὴ ἐστὶ, δι' ἣν τὰ ὀριόμενα πάντα γέγονεν· δι' ἣν νόμοι, καὶ τιμωρίαι, καὶ κολάσεις, καὶ τὰ μυρία θαύματα, καὶ αἱ ποικίλαι τοῦ θεοῦ πραγματεῖαι· δι' ἣν οὐδὲ τοῦ Μονογενοῦς ἐφείσατο. Ἐνόησον ὅση τιμὴ καταθέβληται καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐνός, καὶ μὴ καταφρόνει τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπελθὼν ἡμῖν ἐπανάγαγε, καὶ πείσον μηκέτι τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, καὶ ἀρκοῦσαν ἔχομεν ἀπολογίαν. Εἰ δὲ μὴ ἀνέχοιτο, μηδὲ ἡμῶν συμβουλευόντων, μηδὲ ὑμῶν παραινούντων, τῇ ἐξουσίᾳ χρῆσεται λοιπὸν, ἧ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἔδωκεν οὐκ εἰς καθαίρεσιν, ἀλλ' εἰς οἰκοδομήν.

δ'. Διὰ δὲ τοῦτο προλέγω, καὶ λαμπρᾶ βοῶ τῇ φωνῇ, ὅτι εἴ τις μετὰ τὴν παραίνεσιν ταύτην καὶ διδασκαλίαν ἐπὶ τὴν παράνομον τῶν θεάτρων αὐτομολήσῃε λύμην, οὐδέξομαι αὐτὸν εἶσω τουτωνὶ τῶν περιτόλων, οὐ μεταδώσω μυστηρίων, οὐκ ἀφήσω τῆς ἱερᾶς ἄψασθαι τραπέζης· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ποιμένες τὰ ψώρας ἐμπεπλησμένα πρόβατα τῶν ὑγιαίνόντων ἀπείργουσιν, ὥστε μὴ μεταδοῦναι τοῖς λοιποῖς τῆς νόσου· οὕτω δὲ ἐργάσομαι καὶ γῶ. Εἰ γὰρ τὸ παλαιὸν ὁ λεπρὸς ἐξω τῆς παρεμβολῆς ἐκελεύετο καθῆναι, κἂν βασιλεὺς ἦν, ἐξεβάλλετο μετὰ τοῦ διαδήματος, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς τὸν τὴν ψυχὴν λεπρῶντα ^α ταύτης ἐκβαλοῦμεν τῆς ἱερᾶς παρεμβολῆς. Ὡσπερ γὰρ τὴν ἀρχὴν παραινέσει καὶ συμβολῇ ἐχρησάμεν, οὕτω καὶ νῦν μετὰ τοσαύτην παραίνεσιν καὶ διδασκαλίαν ἀνάγκη λοιπὸν καὶ τομὴν ἐπαγαγεῖν. Καὶ γὰρ ἐνἑαυτὸν ἔχω λοιπὸν τῆς πόλεως ἐπιθᾶς τῆς ὑμετέρας, καὶ οὐ διέλιπον πολλάκις καὶ συνεχῶς ταῦτα ὑμῖν παραινῶν. [277] Ἐπεὶ οὖν ἐναπέμεινάν τινες τῇ σηπεδόνι,

^α Forte, παρ' ὑμῶν. Auditores enim frontes manibus pulsabant, quod est pœnitentium; aut, παρ' ἡμῖν, nimium in ecclesia.

^β Τάχα, ita collocatum, locum habere nequit. Forte legendum ταῦτα δὲ οἶμαι, excluso proximo ταῦτα.

^γ Apud LXX reperitur λεπρῶω et λεπρῶω. Intransitive est Exod. 4, 6, χειρ λεπρῶσα. Transitive habet Gregor. Naz. p. 171 : οὕτως καὶ Μασιάμ ἐλέπρωσε.

φέρει λοιπὸν τὴν τομὴν ἐπαγάγωμεν. Εἰ γὰρ μὴ σιδήριον ἔχω, ἀλλ' ἔχω λόγον σιδήρου τομώτερον· εἰ καὶ μὴ πῦρ βαστάζω, ἀλλ' ἔστι μοι διδασκαλία πυρὸς θερμότερα, εὐτονώτερον δυναμένη καίειν.

Μὴ οὖν καταφρόνει τῆς ἀποφάσεως τῆς ἡμετέρας. Εἰ γὰρ εὐτελεῖς ἡμεῖς καὶ σφόδρα οἰκτροὶ ^a, ἀλλ' ὁμῶς ἐνεχειρίσθημεν ἀξίαν παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος τὴν δυναμένην ταῦτα ἐργάζεσθαι. Ἐκβαλλέσθωσαν τοίνυν οἱ τοιοῦτοι, ἵνα οἳ τε ὑγιαίνοντες ἡμῖν ὑγιεινότεροι γένωνται, οἷτε νοσοῦντες ἀνακτήσωνται ἑαυτοὺς ἐκ τῆς χαλεπῆς ἀρρώστιας. Εἰ δὲ ἐφρίξατε ταύτην ἀκούσαντες τὴν ἀπόφασιν (καὶ γὰρ ὁρῶ πάντα στυγνάζοντας καὶ συνεσταλμένους ὄντας), μεταβαλλέσθωσαν, καὶ λέλυται τὰ τῆς ἀποφάσεως. Ὡς περ γὰρ ἐξουσίαν ἐλάβομεν δεῖσαι, οὕτως καὶ λῦσαι, καὶ πάλιν ἐπαγαγεῖν ^b. Οὐ γὰρ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀποκόψαι βουλόμεθα, ἀλλὰ τὸ θνείδος τῆς Ἐκκλησίας ἀποκρούσασθαι. Νῦν μὲν γὰρ καὶ Ἕλληνας ἡμῶν καταγελάσσονται, καὶ Ἰουδαῖοι κωμωδῆσουσιν, ὅταν ἀμαρτάνοντας ἑαυτοὺς οὕτως περιορῶμεν. Τότε δὲ καὶ ἐκεῖνοι σφόδρα ἡμᾶς ἐπαινέσουσι, καὶ θαυμάσονται τὴν Ἐκκλησίαν, τῶν παρ' ἡμῖν αἰδεσθέντες νόμων ^c. Μηδεὶς τοίνυν τῶν ἐπιμενόντων τῇ αὐτῇ πορνείᾳ τῆς ἐκκλησίας ἐπιθαινέτω, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὑμῶν ^d ἐπιτιμάσθω, καὶ κοινὸς ἔστω πολέμιος. Εἴ τις γὰρ, φησὶν, οὐχ ὑπακούσῃ ^e τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναγαμίγνυσθε αὐτῷ. Τοῦτο δὲ ποιήσατε· μήτε λόγου μετὰδοτε, μήτε εἰς οἰκίαν δεξήσθε, μήτε τραπέζης κοινωνήσητε, μήτε εἰσόδοι, μήτε ἐξόδου, μήτε ἀγορᾶς· καὶ οὕτω ῥαδίως αὐτοὺς ἀνακτησόμεθα. Καὶ καθάπερ οἱ κυνηγοὶ τὰ δυσάλωτα τῶν θηρίων οὐκ ἐξ ἑνὸς μέρους, ἀλλὰ πάντοθεν ἐλαύνοντες, εἰς τὴν σαγήνην ἐμβάλλουσιν· οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐκθηριωθέντας συνελάσωμεν, καὶ ταχέως εἰς τὰ δίκτυα τῆς σωτηρίας ἐμβαλοῦμεν, ἡμεῖς ἐντεῦθεν, ὑμεῖς ἐκεῖθεν. Ἴν' οὖν τοῦτο γένηται, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν συναγανακτήσατε,

^a Duo hæc vocabula εὐτελής et οἰκτρός recentioribus temporibus sibi vindicarunt monachi, iisque utuntur in indicibus scriptorum suorum. Reperitur etiam ἐλάχιστος.

^b Malim hic ἐπάγειν accipere in sensu reducendi ad Ecclesiam.

^c Αἰδεῖσθαι accusativo jungitur. Scribendum ergo τοὺς νόμους.

^d Forte, ὑφ' ὑμῶν.

^e Lege cum Bibl. ὑπακούει.

μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ἀλγήσατε, καὶ μικρὸν ^f ἀποστράφητε τοὺς τὰ τοιαῦτα νοσοῦντας καὶ παρανομοῦντας τῶν ἀδελφῶν, ἵνα διηνεκῶς αὐτοὺς ἔχητε. Οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν ὑμῖν ἔστι κρίμα, εἰ παρίδητε τοσαύτην ἀπώλειαν, ἀλλὰ μεγίστην ἔξετε τιμωρίαν. Εἰ γὰρ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων οἰκίαις ἀν' ἀλῶ τισ τῶν οἰκετῶν ἀργύριον ἢ χρυσίον ὑφελόμενος, οὐκ αὐτὸς κολάζεται μόνον ὁ ἀλοῦς, ἀλλὰ καὶ οἱ συνειδότες καὶ μὴ καταγεύσαντες, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐρεῖ γὰρ σοι τῆνικαῦτα ὁ Θεός· Ὁρῶν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ ἐμοῦ οὐκ ἀργύριον, οὐδὲ χρυσοῦν σκεῦος κλαπέν, ἀλλὰ σωφροσύνην συληθεῖσαν, καὶ τὸν λαθόντα τὸ σῶμα τὸ τίμιον, καὶ τοιαύτης μετασχόντα θυσίας, ἀπελθόντα εἰς τὸ τοῦ διαβόλου χωρίον ^g, καὶ τοιαῦτα παρανομήσαντα, πῶς ^h ἐσίγητας; πῶς ἤνεγκας; πῶς οὐκ ἀπήγγειλας τῷ ἱερεῖ; καὶ οὐ τὰς τυχεύσας ἀπαιτηθήσῃ εὐθύνας. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἐγὼ, καίτοι γε μέλλον λυπεῖν, οὐδενὸς φείσομαι τῶν [278] ἐπαχθεστέρων. Πολλῶ γὰρ βέλτιον ἐνταῦθα λυπηθέντας ἡμᾶς ⁱ ἐξελεῖσθαι τῆς μελλούσης κρίσεως, ἢ ῥήμασι χαρισάμενοσ' μεθ' ὑμῶν κολασθῆναι τότε. Οὐδὲ γὰρ ἀσφαλὲς ἡμῖν, οὐδὲ ἀκίνδυνον, σιγῇ τὰ τοιαῦτα φέρειν. Ὑμῶν γὰρ ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ δώσει τὰς εὐθύνας· ἐγὼ δὲ τῆς ἀπάντων σωτηρίας ὑπεύθυνος. Διὰ δὲ τοῦτο οὐ παύσομαι πάντα ποιῶν καὶ λέγων, κἂν λυπηθῆσαι δεῖν, κἂν ἐπαχθῆ φανῆναι, κἂν φορτικόν, ὥστε δυνηθῆναι παραστῆναι τῷ βήματι ἐκεῖνῳ τῷ φοβερῷ, μὴ ἔχων σπῖλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιοῦτων. Γένοιτο δὲ εὐχαῖς τῶν ἀγίων τοὺς τε διαφθαρέντας ἤδη ταχέως ἐπανελθεῖν ^j, τοὺς τε μείναντας ἀσινεῖς ἐπὶ μείζον προκόψαι κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης· ἵνα καὶ ὑμεῖς σώζοισθε, καὶ ἡμεῖς εὐφραινώμεθα, καὶ ὁ Θεὸς δοξάζεται νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

^f Sic codex. Sed mallet, καὶ κατὰ μικρὸν ἀποστρέφετε.

^g Circum et theatrum intelligit.

^h Constructio, ὁρῶν, πῶς;

ⁱ Hæc non sunt sœna. His tamen nititur lectio λυπεῖσθαι. Ita vero ἐξελεῖσθαι non habet, quo referatur. Malim ergo, λυπηθέντας ὑμᾶς ἐξελεῖσθαι. Ceterum pro qualitate membrorum neglexit in oppositis, λυπηθέντας et χαρισάμενον. Æqualitatem servasset, si dixisset, λυπήσαντα ὑμᾶς ἐξελεῖσθαι.

^j Hoc non recte convenit τῷ διαφθαρέντας. Proprie, οἱ ἀποπλανηθέντες ἐπανέρχονται. Credo ergo legendum esse ἀποφθαρέντας. Hesych. ἀποφθάρηθί μου· ἀπαλλάγηθί μου. Et: φθίρεται· πλανᾶται.

MONITUM

Hanc homiliam, Romæ ex Cod. Vaticano 559 a me exscriptam, veram et authenticam esse nemo non fatebitur, nisi sit in Chrysostomi scriptis hospes. Omnes enim styli, dictionis inventionisque notæ concurrunt, nulla desideratur. Ipsam vero habuit cum per multos dies absens, infirmitateque detentus fuisset, ac præ amore populi nondum positus morbi reliquiis ad ecclesiam concionaturus advolavit. Id quod ipse

ma leprosus est ex his sacris castris eliminabimus. Ut enim primo cohortatione et consilio usus sum: sic et nunc post tantam adhortationem et doctrinam necesse est demum sectionem etiam infligere. Et enim annus tandem est elapsus (a) ex quo in vestram civitatem advectus sum, neque cessavi hac de re vos frequenter cohortari. Quia igitur quidam in hac sanie permanserunt, age demum sectionem inferamus. Etsi enim ferrum non habeam, at verbum habeo ferro acutius (b): etsi ignem non feram (c), at doctrina adest mihi igne ferventior, quæ vehementius urere possit.

Excommunicationis sententia in illos qui theatrorum spectacula diebus sanctis adierunt.— Ne spernas igitur sententiam nostram. Quamvis enim viles admodum ac miserabiles simus, attamen a divina gratia dignitatem accepimus, qua possimus hæc efficere. Ejiciantur ergo hujusmodi homines, ut et qui sani sunt valentiores evadant; et qui morbo laborant, a gravi ægritudine ad sanitatem sese revocare possint. Si vero perhorruistis hanc audientes sententiam (video namque omnes ingemiscentes et compunctos), resipiscant, et sententia soluta est. Quemadmodum enim alligandi potestatem accepimus, sic et solvendi, ac rursus sententiam ferendi. Non enim fratres nostros abscindere volumus, sed opprobrium Ecclesiæ depellere. Nunc quippe nos et gentiles irridebunt, et Judæi traduent, quando nos ipsos peccantes ita despiciunt. Tunc autem et illi admodum nos laudabunt, et mirabuntur Ecclesiam, leges nostras reveriti. Nemo itaque ex iis, qui in eadem permanent fornicatione, in ecclesiam veniat, sed et a vobis corripitur, et communis sit hostis. Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum illo (2. Thess. 3. 14). Hoc autem facite: neque colloquamini, neque doni recipiatis, neque mensæ participes admittatis, neque ingressus vel egressus, neque in foro cum illis versemini: et sic facile illos recuperabimus. Ac quem-

(a) Chrysostomus in episcopatum Constantinopolitanum promotus fuerat anno 398, mensis Februarii die 26, ut ait Socrates l. 6, c. 2. *Montefalcon.*

(b) Verba divina intelligit. Expressit enim Hebr. 4. 12.

(c) Nam medici, aut, ut nos loquimur, chirurgi etiam urunt.

admodum venatores feras captu difficiles non ex una parte, sed undique pellentes, in retia conjiciunt: ita et nos eos, qui moribus efferati sunt, una pellamus, et cito in salutis retia conjiciemus, nos ex una parte, vos ex alia. Ut igitur illud eveniat, vos quoque nobiscum indignemini: imo potius pro Dei legibus dolete, et paulatim avertetis eos ex fratribus, qui hoc morbo laborant et in hoc peccatum incidunt, ut perpetuo illos vobiscum servetis. Neque enim parvo crimine rei eritis, si tantam perniciem neglexeritis, sed magno supplicio critis obnoxii. Nam si in hominum ædibus, cum quis ex famulis argentum vel aurum furatus deprehenditur, non ipse solus qui deprehensus est, sed etiam conscii, et qui non revelaverint, pœna plectuntur, multo magis in Ecclesia. Tunc enim dicet tibi Deus: Cum videres ex domo mea non argenteum vel aureum vas furto abripi, sed continentiam auferri; eumque qui pretiosum corpus accipit, et hujusmodi sacrificii particeps est, in diaboli locum abire, et in tantum peccatum incidere, cur siluisti, cur id tulisti, cur non annuntiasti sacerdoti, ne pœnæ abs te repeterentur non leves? Ideo et ego etiamsi id mihi dolori futurum sit (a), ne a gravioribus quidem inferendis pœnis abstinebo. Longe melius quippe est nos hic mœrore affectos, a futuro abripi judicio, quam verborum gratia lenitateque usos, hunc vobiscum pœnas luere. Neque enim tutum vobis vel sine periculo est, res hujusmodi silentio tegere. Nam quisque vestrum pro se pœnas dabit: ego vero omnium saluti sum obnoxius. Quamobrem non finem faciam omnia agendi et dicendi, etiamsi vos mœrore afficere oporteat, etiamsi molestus videar et onerosus, ut possim adstare ante tribunal illud horrendum, nullam habens maculam aut labem vel quid hujusmodi. Utinam autem, precibus sanctorum, ii qui corrupti sunt citius revertantur; illi vero qui illæsi manserunt, in majorem ornatum continentiamque proficiant: ut et vos salutem consequamini, et nos lætemur, et Deus gloria afficiatur nunc et semper, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

(a) In Græco, καίτοι γε μίλλον λυπεῖν, quas voces sic oportuisset interpretari, *quamvis dolorem sim illaturus.*

AD HOMILIAM SEQUENTEM.

initio, maximeque in fine homiliæ ait. Cum autem sæpe morbis afflictus fuerit, non ita facile est, in quod tempus hæc incidant deprehendere, neque dicere valemus Antiochiæne an Constantinopoli hæc habitatio concio fuerit. Antiochiæ tamen dictam suadere videtur ipsum principium homiliæ, ubi se ad docendum imperitum profitetur Chrysostomus.